

Пантелеймон Куліш:
Листи до
М.Д.Білозерського /
Львівське відділення
Інституту літератури ім.
Т.Г.Шевченка НАН України;
Упор., вст. ст. і коментарі
О.Федорука. - Львів; Нью-
Йорк: вид-во М.П.Коць,
1997. - 220 с.

У збірнику публікуються листи видатного письменника, історика, критика й громадського діяча П.Куліша до М.Д.Білозерського (1800–1879), поміщика Борзеньського повіту Чернігівської губернії, приятеля М.В.Гоголя, двоюрідного брата Кулішевої дружини – письменниці Ганни Барвінок. Листи, що охоплюють період від 1842 по 1869 рр., містять великий матеріал, важливий для вивчення суспільних і літературних процесів ХІХ ст., у яких П.Куліш брав активну участь. Вони й є першорядним джерелом до пізнання творчості самого письменника. У книжці зібрано всі відомі листи П.Куліша до адресата. Подаються вони за автографами. Більшість публікується вперше.

Приурочене до сотих роковин від дня смерті Куліша, видання стане чудовим подарунком для наукових працівників–філологів, істориків, викладачів, студентів, усіх, хто цікавиться літературою та історією рідного краю. Книгу можна придбати післяплатою, замовивши за адресою: 290006, Львів–6, а/с 11062. Ціна 4 грн. 50 коп.

О.П.Рєєнт, О.Є.Лисенко. Українська національна ідея і християнство. - К., 1997. - 124 с.

*«Свою Україну любіть,
 Любіть її... во время люте,
 В останню, тяжкую минуту
 За неї Господа моліть!»*

Т.Шевченко

Книга висвітлює роль релігійного чинника в національному творенні, духовності українців у їх змаганнях за свою суверенну державу. Ця маловивчена проблема зі сфери дотичності та взаємодії релігійного й національного аналізується в рецензованій праці не тільки на рівні суспільної свідомості, а й з погляду реальних історичних подій.

У семи розділах послідовно, вичленовуючи головне, простежуються взаємовпливи релігійного та національного в процесі етногенезу, визрівання української ідеї та боротьба за її реалізацію. Цілком закономірно, що в передньому слові автори аналізують високі постулати християнства як форми світогляду й способу дії, специфічного вияву духовного життя, пов'язаного з феноменом віри, що відноситься до сфери ірраціонального.

Релігійний світогляд і практика активно впливають на політичні, етичні, соціально-економічні, культурні процеси, на розвиток суспільства.

У першому розділі книги розглядається місце релігійного чинника у формуванні української нації. Християнство в найкритичніші періоди його історії зуміло відіграти інтегруючу роль. До ХVІІ ст. православна, пізніше греко-католицька церква були єдиною стримуючою силою, що протистояла політичній окупації. Переяславська угода, перехід Київської митрополії під юрисдикцію Московського патріархату (1686) практично звели нанівець етнотворчу роль українського православ'я, тоді як до укладання Берестейської унії (1596) відбувалося ототожнення етнічного та релігійного на рівні одночасно побутової релігійної свідомості й офіційного богослов'я. Русифікаторська політика самодержавства, насаджуваний Руською церквою цезаропапізм, а також поява Української греко-католицької (уніатської) церкви змінили ситуацію. Віруючі–уніати почали усвідомлювати свою національну окремішність, і впродовж двох століть УГКЦ відіграла роль генератора національної

свідомості, провідника й носія української ідеї. Наявність альтернативної конфесії дала змогу народові України зберегти свою етнічну самобутність, устояти під тиском зовнішніх деструктивних сил.

Історики, соціологи, етнографи, богослови по-різному оцінюють роль релігії в українському націогенезі. Автори переконливо доводять, що релігія та церква за княжих часів, за польсько-австрійського володарювання, радянського режиму ставали елементами, складовими об'єктами й визвольного процесів.

Не вступаючи в дискусію про доцільність та критерії при визначенні функції релігії як основного чинника консолідації, відзначимо тільки незаперечну взаємоперехресність і взаємозначущість релігійної та національної сфер у їх багатоманітних виявах і наслідках.

Віра, релігійний досвід та практика, відзначають автори в другому розділі «Релігійна складова української ментальності», відчутно вплинули на формування колективної національної психології українців.

Споріднені поняття «українська ідея» та «українська мрія», що народилися за умов нашого націотворення, супроводжувалися спробами визначити основні напрями етносоціального й політичного розвитку українства, усвідомити його місце й роль в європейсько-азіатській спільності, сформулювати теоретичні засади та орієнтири боротьби за національну самодостатність, суверенність, оформлену в незалежну державу.

Українська ідея (про це йдеться в третьому розділі книги) – це відбиток свідомості, комплексу почуттів, соціально-філософських побудов. Вона відображає прагнення народу досягнути свою місію – стати самовладним рушієм історичного поступу. Автори аналізують ставлення Т.Шевченка, І.Франка, Лесі Українки, видатних соціологів, учених, політиків до розуміння ними «фактично національної віри», її животворного впливу на поширення та втілення національної ідеї. Залучаючи до дослідження численні праці, що вийшли з-під пера М.Грушевського, В.Винниченка, В.Липинського, вони висловлюють слушні думки щодо моральної функції релігії в державотворенні.

Досліджуються й такі важливі питання, як проблема церкви в теорії націоналізму та релігійні елементи в програмних документах ОУН–УПА. Характеризуючи український націоналізм, що як духовний і політичний рух оформився на початку ХХ ст., автори звертаються до праць його родоначальників, документів його предтечі – «Братства Тарасівців» (І.Липа, М.Міхновський, М. Коцюбинський, Б.Грінченко, М.Вороний), до аналізу світоглядних принципів націоналізму, покладених в організаційно-ідеологічний фундамент ОУН, утворену 1929 р. Розвиток націоналістичної ідеології в той час, наголошують дослідники, був пов'язаний не стільки з діяльністю гуртків і партій, скільки з кабінетною